

Posudek školitele k diplomové práci Mikuláše Tichého

Totální domov: péče a sociální život v psychiatrické instituci

FHS UK

Vypracoval: Yasar Abu Ghosh, 12.6.2014

Diplomová práce Mikuláše Tichého vychází z výzkumu v „zavedeném“ etnografickém terénu – instituci péče, v tomto případě péče o osoby, jejichž samotné vymezení jako příjemců této péče prochází několika proměnami a zároveň s tím se proměňuje i charakter instituce a materiálně-technologického zázemí pro její fungování. „Domov“, nebo „Jedlička“, jak ji autor proměnlivě označuje ve své práci, mu byla etnografickým domovem více než 3 měsíce, kdy v něm působil na nejnižším stupni hierarchie zaměstnanců a mohl proto instituci popsat pomocí zavedeného metodologického konceptu „becoming“, kdy si postupně vrůstání zaměstnance-výzkumníka do fungování instituce stává matricí pro popis její dynamiky a třecích ploch v jejím fungování.

Poznatky odvozené od takto pojaté metodologie výzkumu se koncentrují do nejobsáhlejší části textu, do druhé kapitoly Domovo se zvláštním režimem (s. 15-51). Tato etnografická část textu je vystavena kolem záznamů z pozorování a zároveň v ní hrají výraznou roli rozhovory s různými zaměstnanci. V prvním případě se pozorování někdy jeví jako nahodilá a nesystematická, naopak rozhovoru po editačních úpravách vyjevují často velmi zanícené postoje a vyhocené střety kolem klíčových symbolů transformace instituce od instituce výhradně „zdravotní“ v instituci hledající rovnováhu mezi zdravotním zadáním a novým „pečovatelským“ paradigmatem. Další výraznou charakteristikou etnografické prezentace je důsledná kontextualizace jako konfrontace diskurzů v závislosti na postavení (pracovní zařazení, gender, věk apod.) v rámci instituce. Vůbec nejpůsobivější jsou pasáže, ve kterých se autor dostává do nečekaných vztahů s klienty domova se zvláštním režimem, jehož zvláštnost se ukazuje především v tom, že zařazení a poskytovaná péče, a nakonec i účel instituce, se nějak míjí se záměry různých aktérů intervenujících do jejího chodu a zanechává proto za sebou komplikované osudy jednotlivců a jejich sociálního prostředí.

V analýze etnografických poznatků zvolil autor originální, i když možná trochu diskutabilní postup, kdy se snaží jednotlivé aspekty fungování instituce konfrontovat s konceptem totální instituce E. Goffmana. Chci zdůraznit, že ve výsledném textu se nejedná o jednoduchou juxtapozici toho, jak to má fungovat v goffmanovské totální instituci a jako to funguje v reálné instituci. Naopak, autor upozorňuje, že mu nejde o jednoduchou komparaci „modelu“ a „reality“, ale o zachycení zamýšleného přechodu instituce do nové podoby, o jakýsi kontrolovaný rozchod s totální institucí a jak a na jakém místě v rámci instituce se to daří. Závěry nejsou v tomto ohledu nijak překvapivé: čím dále je daný aktér/ka od praxe péče, tím spíše vidí jako klíčové zavádění nových postupů.

Podívejme se nyní na to, kam vede zvolený výzkumný postup. Výhody jsou zřejmé: komparací vzniká jistá koherence poznatků z pozorování a rozhovorů a tím i provázání perspektivy instituce „zdola“ a „shora“. Tato koherence je ale zároveň jistým nedostatkem, protože je iluzorní, rozhovory vznikaly nahodile a dominují jim témata, která iniciuje tazající. Kriticky je také třeba vnímat skutečnost, že na rozdíl od E. Goffmana analýza M. Tichého postrádá adekvátní posouzení politicko-znaleckého kontextu, identifikaci důležitých milníků ve vývoji diskuse o povaze institucí péče o duševně nemocné a jejím naplnění, rozhodujících názorových táborů a textů apod. V pasážích, kde by si to tuto analýzu žádalo, autor typicky volí obecná tvrzení (např. diskuse medicínské antropologie v úvodu práce).

Práci je tak v důsledku nutné vytknout přílišnou závislost na původní struktuře argumentu E. Goffmana a nedostatečné rozšíření konceptuálního aparátu pro poznávání zkoumané instituce o jiné teorie a případy. Z tohoto důvodu hodnotím předloženou práci jako **velmi dobrou**.

Yasar Abu Ghosh, Ph.D.